

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА БЕЖАНЦИТЕ ПРИ МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ

ДИРЕКЦИЯ „МЕЖДУНАРОДНА ДЕЙНОСТ“

СПРАВКА

ОТНОСНО: РУСКА ФЕДЕРАЦИЯ

1. Общо положение.
2. Актуална политическа и икономическа обстановка.
3. Отношение на руските официални власти към поддръжниците на Навални.
4. Положение на поддръжниците на Навални в Руската федерация.
5. Отношение на руските официални власти към лица, изразяващи опозиционни възгледи и идеи. Подлежат ли на наказание тези лица и ако да – какви са въпросните наказания и в каква степен се изпълняват.

1. Общо положение в страната.

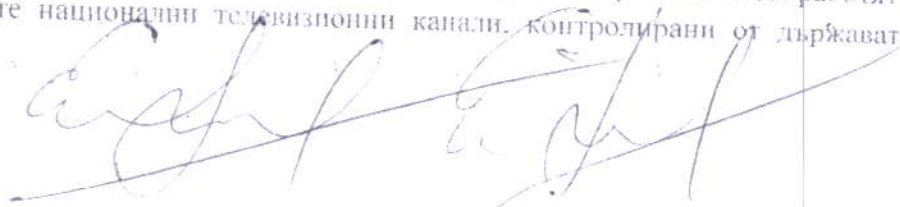
Приходите от огромни природни ресурси, преди всичко петрол и газ, помагат на Русия да преодолее икономическия колапс от 1998 г., но спадът на цените на петрола от 2014 г. слага край на дългосрочния период на просперитет.

Владимир Путин е доминиращата политическа фигура в Русия след избирането му за президент през 2000 г., като изкарва два мандата на поста и след това четири години като министър-председател. След завръщането на Путин на президентския пост през 2012 г. и преизбирането му през 2018 г. и 2024 г., руските власти допълнително затягат контрола върху медиите, заглушавайки всяка сериозна опозиция. Алексей Навални – най-ярък критик на президента Путин, умира в арктическа наказателна колония през 2024 г. Президентът се представя като силен лидер, извел Русия от икономическата, социална и политическа криза от 90-те години на миналия век и защитава националните интереси на Русия, особено срещу предполагаемата враждебност на Запада.

През 2022 г. Русия нахлува в Украйна в опит да си възвърне контрола над съседната страна. По приблизителна оценка, инвазията причинява десетки хиляди украински цивилни жертви и стотици хиляди военни жертви. Смята се, че Путин преследва идеологическа кампания на вътрешния фронт – настоявайки за превръщането на Русия във все по-милитаристично общество.

През 2023 г. Кремъл разкрива антизападна външнополитическа стратегия, определяща Русия като „уникална страна-цивилизация и огромна евразийска и евро-тихоокеанска сила“, стремяща се към по-тесни отношения с Китай, Индия, ислямския свят, Латинска Америка и Южна Африка, в опозиция на САЩ и техните съюзници.

От началото на нахлуването в Украйна през 2022 г. почти всички независими медии в Русия са затворени, принудени са да затворят или напускат страната, за да работят в изгнание. Водещите национални телевизионни канали, контролирани от държавата,

различават графичните си за представяния за актуални събития, разпространявани антиукраински и антизападни материали. Властите също така разширяват контрола си върху онлайн света и се стремят да ограничат влиянието на глобалните интернет гиганти.¹

Конституцията обявява държавата за светска и гарантира свобода на религията, равни права, независимо от религиозните убеждения, както и правото на богослужение и изповядване на религията. Законът гласи, че държавни служители могат да забранят дейността на религиозна асоциация за нарушаване на общественния ред или участие в „екстремистка дейност“. Законът позволява на правителството да криминализира широк спектър от дейности като екстремистки, но не дефинира точно екстремизма. Закон, приет през 2022 г., разрешава създаването на поверителна база данни с материали, определени като екстремистки, и „единен регистър“ на лица в организации, определени като терористични или екстремистки. Друг закон от 2022 г. изисква определени организации, включително религиозни групи и лица, да се идентифицират публично като чуждестранни агенти, което според критиците има за цел да ги дискредитира. Законът определя християнството, исляма, юдаизма и будизма като четирите „традиционни“ религии на страната и признава специалната роля на Руската православна църква (РПЦ).

Правителството на САЩ оценява общото население на 141.5 милиона души (към средата на 2023 г.). Проучване, публикувано през м. май от независимия център Левада, установява, че 72% от респондентите се определят като православни християни, 7% като мюсюлмани, а 18% съобщават, че нямат религиозна вяра. Религиозните групи, всяка съставляваща приблизително 1% или по-малко от населението, включват будисти, протестанти, римокатолици, евреи, членове на Църквата на Исус Христос на светите от последните дни (Църквата на Исус Христос), Свидетели на Йехова, индуци, бахаи, членове на Международното общество на Кришна съзнанието, езичници, тенгристи, членове на Църквата на сциентологията и практикуващи Фалун Гонг.

Преброяване от 2010 г. – последното, за което има налични данни, оценява броя на евреите на 150 000 души. През 2021 г. Руският еврейски конгрес (RJC) изчислява, че еврейското население е 172 500 души. Според статистиката на Еврейска агенция за Израел (Jewish Agency for Israel – неправителствената организация и най-голямата еврейска организация с нестопанска цел в света), 44 631 от приблизително 165 000 евреи, живеещи в страната в началото на 2022 г., са емигрирали в Израел през тази година. Jerusalem Post съобщава през м. юни 2023 г., че приблизително 60 000 граждани са емигрирали в Израел от м. май 2022 г., като приблизително 40 000 допълнителни лица вече отговарящи на условията за емигриране и хиляди други, чакащи срещи в израелското посолство или в консулство.

Според мюфтията Равил Гайнутдин, председател на Религиозния съвет на мюсюлманите на Руската федерация, през 2018 г. има 25 милиона мюсюлмани, представляващи приблизително 18% от населението. Имигрантите и работниците мигранти от Централна Азия, които експертите оценяват на шест до седем милиона, са предимно мюсюлмани. Повечето мюсюлмани живеят във Волго-Уралския регион и

¹ BBC News, Russia country profile, last updated on 25 March 2024, available at: <https://www.bbc.com/news/world-europe-17839672> [accessed 14 August 2025]

Северен Кавказ, Москва, Санкт Петербург и части от Сибир също имат значително мусолюманско население.²

2. Актуална политическа и икономическа обстановка в Русия.

Според съобщения в медиите, ръководителят на държавната следствена комисия Александър Бастриккин заявява в издвоарите на годишната конференция на Санктпетербургския международен правен форум на 20 май 2025 г., че прокуратурата вече е задържала над 80 000 новонаaturalизирани мигранти, които не са изпълнили задължението си да се впишат в руския военен регистър. Една четвърт от тях вече участват в „специалната операция“, както официално е наречена войната срещу Украйна. Според съобщения в медиите, от дълго време се извършват редовни акции в джамии, пазари и строителни обекти, както и на други места, където се предполага, че се намират мигранти. Имигрантите с руско гражданство, които не са се регистрирали, обикновено са или призовавани във военния комисариат за регистрация, или отвеждани там директно, в някои случаи насилва, в нарушение на приложимото законодателство. В този контекст се твърди, че има и съобщения, според които мигранти са били заплашвани с отмяна на натурализацията им и впоследствие депортиране в страните им на произход, като по този начин са били незаконно принуждавани да се запишат като войници по договор за войната в Украйна.

Законова поправка, приета през м. август 2024 г., изисква новите руски граждани да се регистрират във военния комисариат по мястото, където живеят, в рамките на 14 дни, в противен случай натурализацията им може да бъде отменена. Целта на регистрацията е, наред с други неща, да могат да бъдат призовани по-късно за основна военна служба и за военна служба в случай на нова мобилизация. Според информация на OVD-Info, руските съдилища са лишили от гражданство най-малко 63 лица с руско гражданство поради неизпълнение на задължението за регистрация до м. януари 2025 г. Това засяга особено често лица от централноазиатски произход.³

На 14 май 2025 г. Басманный районен съд в Москва осъжда Григорий Мелконянц – съпредседател на Движението за защита правата на избирателите „Голос“, на пет години затвор за организиране на дейност на „нежелана организация“ в съответствие с чл. 284 ал. 1 и ал. 3 от Наказателния кодекс. Известният наблюдател на избори е арестуван на 17 август 2023 г., в деня на националните и местните избори, и в навечерието на президентската кампания през 2024 г. Организации за защита на правата на човека определят това като политически мотивирана присъда. Мелконянц е обвинен в сътрудничество с Европейската мрежа на организациите за наблюдение на избори (ENEMO), на която неправителствената организация „Голос“ е един от основателите. ENEMO е обявена за „нежелана“ на 27 септември 2021 г.

Широката свобода на преценка, която според организациите за правата на човека вече е свързана с определянето на ENEMO като „нежелана организация“, достига нивото

² USDOS - US Department of State: 2023 Report on International Religious Freedom: Russia, 26 June 2024, available at: <https://www.econet/en/document/2111573.html> [accessed 14 August 2025]

³ BAMF - Federal Office for Migration and Refugees (Germany): Briefing Notes (KW22/2025), 26 May 2025, available at: https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Berichte/Informationszentrum/BriefingNotes_2025/Briefingnotes-kw22-2025.pdf?blob=publicationfile&v=3 [accessed 14 August 2025]

на политически мотивирано произволно затъжаване в този случай, тъй като приравнява гражданското движение „Голос“ с неправителствената организация „Голос“, която е ликвидирана през 2020 г. Адвокатът му заявява, че твърдението, че Мелконян работи за ЕНМО, е съмнително, тъй като ЕНМО не е била определена като „нежелана организация“ до една година след закриването на неправителствената организация „Голос“ през 2021 г. Според съдебни надзорни решения на съда съответно се отнася със задна дата до период преди включването на ЕНМО в списъка като „нежелана организация“.

Както съобщава „Новая газета Европа“, на 23 май 2025 г. са издадени заповеди за арест на четиримата бивши местни парламентаристи Иля Асар, Сергей Власов, Игор Глек и Елена Русакова, които живеят в Германия, въз основа на чл. 284 ал. 1 и ал. 3 от Наказателния кодекс. Те са заплашени с до шест години затвор. Твърди се, че наказателното им производство е образувано въз основа на дейността им за движението, наречено „Депутати на мирна Русия“, което е сформирано в Германия през 2023 г. Движението е определено като „нежелана организация“ от главната прокуратура на 16 август 2024 г. След митинг, проведен от движението в Берлин на 01 март 2025 г., на който се твърди, че са били изразени искания за сваляне на руското правителство, членове на семейства на политиките, живеещи в Русия, са били разпитани и домовете им са били претърсени. Държавната Дума въвежда термина „нежелана организация“ в законодателството през 2015 г. Категорията „нежелани“ включва чуждестранни или международни неправителствени организации, за които се твърди, че представляват „заплаха за основите на конституционния ред“ или „отбраната и сигурността на страната“. На нежеланите организации е забранено да действат в Русия по какъвто и да е начин. Освен това, всички руски граждани, които си сътрудничат с организация в Русия или в чужбина, определена като нежелана, или които организират нейната дейност, се считат за извършили регулаторно нарушение в съответствие с руското законодателство. Наказателното право се прилага за рецидиви, които се наказват с до шест години лишаване от свобода. Според наблюдатели, мерките са използвани за прекъсване на международното финансиране на руското гражданско общество. Според OVD-Info, в момента има висящи наказателни производства по чл. 284 ал. 1 срещу най-малко 23 лица, като най-малко 13 са задържани поради дейността си за „нежелани организации“. Към 29 май 2025 г. списъкът с „нежелани организации“, воден от Министерството на правосъдието, включва 227 образователни, социални, изследователски и религиозни организации и сдружения, 34 от които са със седалище в Германия.⁴

Според съобщения в пресата, на 20 юни 2025 г. военен съд в югозападната Белгородска област на Русия признава антивоенната активистка Надежда Росинская за виновна в държавна измяна (чл. 275 от Наказателния кодекс), финансиране на тероризъм (чл. 205.1 от Наказателния кодекс) и публични призови за действия срещу държавната сигурност (чл. 280.4 от Наказателния кодекс) и я осъжда на 22 години лишаване от свобода и глоба от 320 000 рубли (приблизително 3500 евро към 23 юни 2025 г.).

⁴ BAMF - Federal Office for Migration and Refugees (Germany): Briefing Notes (KW23 2025), 2 June 2025, available at: https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Technische-Informationen/BriefingNotes/2025/briefingnotes-kw23-2025.pdf?__blob=publicationFile&v=3 [accessed 14 August 2025]

Роснейская, която е известна и с името Наши Танк Тер, е обвинена в публикуване на призив в социалните медии през м. август 2022 г. за дарения в украинския полк „Азов“, който Русия обявява за „терористична организация“ – обвинение, което както тя, така и нейният адвокат отхвърлят. Според медийни съобщения, малко след началото на пълномасштабната агресия срещу Украйна, Роснейская започва да събира дарения за разселени украински цивилни и основава доброволческо движение („Армия на Красициците“), за което се твърди, че е организирано доставки на храна и лекарства до контролираните от Русия части на Украйна между 2022 г. и 2023 г. и подкрепя местното население при евакуацията.

Според съобщения в пресата, на 29 май 2025 г. студент, също обвинен в държавна измяна, е осъден на дванадесет години затвор във Волгоградска област. Мъжът, който страда от неврологично двигателно увреждане, е превел общо максимум 3000 рубли (приблизително 35 евро към 23 юни 2025 г.) в украинска банкова сметка, с намерението да подкрепи петиция за мирни преговори между Русия и Украйна, и е направил самопризнание.

Според данни на OVD-Info, броят на осъдителните присъди за държавна измяна се е увеличил значително в Русия от началото на войната – от 39 случая през 2023 г. до 156 през 2024 г. Твърди се, че неопределена част от тях се дължи на случаи, в които съответните лица претендират, че са дарили пари на благотворителни организации за хуманитарна подкрепа на украинското население, докато разследващите органи твърдят, че те са били преведени на украинските въоръжени сили.⁵

Руското правителство се стреми да намали броя на мъжете в наборна възраст, които могат да получат освобождаване от задължителна военна служба, съобщава на 29 юни 2025 г. държавната информационна агенция ТАСС, позовавайки се на правителствен документ, с който се е слобила. Съгласно действащото законодателство, руските мъже на възраст между 18 и 30 години подлежат на наборна военна служба, но могат да получат освобождаване поради лошо здравословно състояние или предшестващи заболявания.

Правителствено предложение, очертаващо критериите за задължителна военна служба, предвижда дялът на освободените мъже да бъде намален до 17,5% до 2030 г. и до 16% до 2036 г., съобщава ТАСС. Целта за 2024 г. остава непроменена на 19%. Според правителствения документ, около 30% от отговарящите на условията за наборна служба руснаци са били класифицирани като „частично годни“ за военна служба през 2009 г., когато са били въведени съществуващите критерии.

През м. февруари 2025 г. Министерството на отбраната предлага промени в правилата си за военномедицински прегледи, които биха позволили на лица със здравословни проблеми, включително сифилис, хипертония и определени форми на психоза, да бъдат призовани на военна служба. В изявление по това време Министерството на отбраната заявява, че „новите разпоредби са предназначени да подобрят системата за медицински прегледи“ за войници, разположени на фронтовата

⁵ BAMF - Federal Office for Migration and Refugees (Germany): Briefing Notes (KW26/2025), 23 June 2025, available at: https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Behoerde-Informationszentrum/BriefingNotes/2025/briefingnotes-kw26-2025.pdf?__blob=publicationfile&v=2 [accessed 14 August 2025]

линия в Украйна. „Опакът от медицинските прегледи по време на специалната военна операция разкрива неточности и малко по-висок критерий, който изисква актуализации, за да се приведат в съответствие с настоящите медицински стандарти“. Добавят военните. Двугодишните квоти за наборна военна служба се определят от президента Владимир Путин и се увеличават след пахтуването в Украйна. Между 2019 г. и 2022 г. годишната квота за наборна военна служба остава стабилна на приблизително 134 500 до 135 000 наборници. През пролетта на 2023 г. в армията са записани 147 000 наборници, а през есента са записани още 130 000. Този възходящия тенденция продължава и през 2024 г., като през пролетта са записани 150 000 мъже, а през есента – 133 000. До пролетната наборна кампания през 2025 г. петта се повишава до 160 000 нови наборници.

През м. април 2025 г. Путин подписва закон, според който, ако дадено лице бъде обявено за годно за служба, но не се присъедини към армията по здравословни причини, служителите по военнослужените могат да му разпоредят да служи в началото на следващата наборна кампания, без да се изисква нов медицински преглед или решение за наборна военна служба.⁶

Русия и Украйна си разменят военнопленници, въпреки дипломатическите усилия за прекратяване на конфликта, докато двете страни продължават да си разменят атаки. На 26 юни 2025 г. официални лица в Москва и Киев потвърждават размяната, но не разкриват броя на освободените затворници. Украинският президент Володимир Зеленски пише в платформата X, че „бойците на Въоръжените сили, Националната гвардия и Държавната гранична служба“ се завръщат у дома. „Повечето от тях са били в плен от 2022 г. Правим всичко възможно, за да открием всеки човек, да проверим информацията за всяко име“, казва той. „Трябва да върнем всички наши хора у дома. Благодаря на всички, които ни помагат в това начинание.“

В същото време руското Министерство на отбраната съобщава в Telegram, че друга група руски войници се е завърнала от Украйна. „В момента руските военнослуженци се намират на територията на Република Беларус, където получават необходимата психологическа и медицинска помощ“, съобщават от министерството. След това войниците ще бъдат откарани в Русия за лечение и рехабилитация, добавят от министерството.

По време на директната си среща в Турция на 2 юни 2025 г. Русия и Украйна обещава да разменят най-малко 1000 войници по една от малкото точки, по които двете страни се споразумяват и показват сътрудничество от началото на войната през 2022 г. Но бъдещите преговори за обсъждане на пътя за прекратяване на войната са в застой, тъй като пропагстта между Москва и Киев остава непроменена, коментират от *Al Jazeera*. Русия многократно заявява, че всяка територия, която е завзела по време на войната, трябва да бъде запазена, за да се постигне прекратяване на огъня. Киев обаче отхвърля предложението да се откаже от земята си. На фона на последната размяна на затворници, руски въздушни удари срещу Украйна убиват най-малко един човек и раняват двама други в южната област Херсон. Освен това Русия обявява, че нейните сили са превзели две украински села в Донецка област, след като началникът на украинската армия

⁶ *The Moscow Times*, *Russia Moves to Limit Exemptions for Military Conscripts*, 30 June 2025, available at: <https://www.themoscowtimes.com/2025-06-30/russia-moves-to-limit-exemptions-for-military-conscripts-a89611> [accessed 14 August 2025].

Олександр Сирски започват устотворено и ирај дане на отбранителни линии, тъй като руските сили завземат все повече територии към Днепропетровска област.

Междувременно Зетевски по пише на 26 юни 2025 г. споразумение със Съвета на Европа за изпращане на всички руски сужатели престат да нахлуването в Украйна⁷.

Президентът Владимир Путин заявява на 27 юни 2025 г., че руските и украинските искания за мир остават „абсолютно противоречиви“, тъй като последните разговори не успяват да доближат двете страни до прекратяване на огъня. Руските и украинските преговарящи си разменят приемени предложения на мирните преговори в Истанбул по-рано през м. юни 2025 г., но освен споразумението за мащабен обмен на затворници, преговорите не довеждат до осезаем напредък. „Що се отнася до меморандумите, както се очакваше, не се случи нищо изненадващо... това са два абсолютно противоречиви меморандума“, заявява Путин по време на пресконференция в Минск, Беларус, визирайки мирните предложения на всяка страна. „Ето защо се организират и водят преговори – за да се опитаме да сблизим тези позиции“, добавя той.

Путин досега отхвърля призивите за незабавно прекратяване на огъня и засилва въздушните атаки, докато руските сили напредват все по-навътре в украинска територия, включително отвъд четирите региона, които Москва твърди, че е анексирали, след като започва пълномащабното си нахлуване през м. февруари 2022 г. Русия иска Украйна да отстъпи повече земя и да се откаже от западната военна подкрепа – условия, които Киев нарича неприемливи. Въпреки безизходността, Путин заявява, че двете страни ще „продължат по-нататъшните контакти“, след като завършат размяната на пленници, договорена по време на последните директни преговори на 2 юни 2025 г.

От *The Moscow Times* припомнят, че вече са се състояли няколко размени, като всяка страна е освободила повече от 1000 пленени войници. Путин заявява, че Русия е готова да върне телата на още 3000 загинали украински войници. Руският президент също така признава напрежението, което войната оказва върху икономиката, като разходите за отбрана сега представляват 6,3% от БВП, или 13,5 трилиона рубли (172 милиарда долара). „Това е много“, заявява Путин. „Платихме за това с инфлацията, но сега се борим с тази инфлация“. Той също така критикува членовете на НАТО за обещанието да увеличат разходите за отбрана до 5% от БВП, наричайки този ход „агресивен“.⁸

Русия изстрелва над 500 въздушни оръжия срещу Украйна за нощ в бараж, който Киев определя като най-голямата въздушна атака досега от тригодишната война. Украинските военновъздушни сили заявяват на 29 юни 2025 г., че Русия е изстреляла 477 дрона и примамки, както и 60 ракети през нощта. Въпреки че 475 от тях са били свалени или загубени, атаката бележи „най-мащабния въздушен удар“ срещу страната, откакто Русия започва пълномащабното си нахлуване през м. февруари 2022 г., пояснява пред *Associated Press* Юрий Игнат, ръководител на комуникациите на украинските

⁷Al Jazeera, Russia, Ukraine confirm prisoner swap after Turkey talks, 26 June 2025, available at: <https://www.aljazeera.com/news/2025/6/26/russia-ukraine-confirm-prisoner-swap-after-turkiye-talks> [accessed 14 August 2025]

⁸The Moscow Times, Putin Says Russia and Ukraine Nowhere Close on Peace Terms, 27 June 2025, available at: <https://www.themoscowtimes.com/2025/06/27/putin-says-russia-and-ukraine-nowhere-close-on-peace-terms-as96606> [accessed 14 August 2025]

въздушни сили. Бомбардировките и атакуват височини във високопланинския район, далеч от фронтната линия, включително Закарпатска Украйна, казва той. Руската армия заявява на 29 юни 2025 г., че пощитата в района е засегнала обекти на украинския военно-промишлен комитет и нефтопреработвателни предприятия. И че е прихваната три украински дрона през нощта.

Мотивът на атаките поставя под въпрос коментарите, направени от Владимир Путин на 27 юни 2025 г., в които руският президент обявява, че Москва е готова за нов кръг директни мирни преговори в Истанбул. Президентът на Украйна Володимир Зеленски заявява, че бомбардировката всъщност показва, че Путин е решил да продължи войната. „Москва няма да спре, докато има способността да нанася масирани удари“, пише Зеленски в социалните мрежи. Само през последната седмица Русия атакува Украйна с повече от 114 ракети, повече от 1270 дрона и близо 1100 планируващи бомби, отбелязва той и добавя, че „лази войната трябва да бъде прекратена – необходим е натиск върху агресора, както и защита“. „Украйна трябва да засили противовъздушната си отбрана – нещото, което най-добре защитава живота“. Зеленски повтаря готовността на Украйна да закупи американски системи за противовъздушна отбрана, добавяйки, че страната му разчита на „лидерството, политическата воля и подкрепата на Съединените щати, Европа и всички наши партньори“.

Междувременно, украинските военновъздушни сили съобщават, че военен самолет F-16, доставен от западните им партньори, се е разбил, след като е претърпял повреда при свалянето на въздушни цели, убивайки пилота. „Пилотът е използвал всичките си бордови оръжия и е свалил седем въздушни цели. Докато е свалил последната, самолетът му е бил повреден и е започнал да губи височина“, информират военновъздушните сили в Telegram и добавят, че пилотът не е имал време да катапултира.

Местни власти в Украйна съобщават, че при ударите загиват двама души и най-малко 12 са ранени, включително две деца. Докато сирените за въздушна тревога кълтят в цялата страна, жителите на Киев се укриват в бомбоубежища и метростанции, докато в град Дрогобич, в западната Львовска област, избухва голям пожар в промишлено съоръжение след атака с дрон, която прекъсва електричеството в части от града. Експлозии са чути в Киев, Львов, Полтава, Николаев, Днепропетровск, Черкаси и Ивано-Франківска области, съобщават очевидци и областни управители пред Reuters.

От *The Guardian* коментират, че ескалиращата кампания на Русия идва в момент, когато преговорите за прекратяване на боевете остават до голяма степен в закънена улица. Два скорошни кръга между руска и украинска делегация в Истанбул не довеждат до напредък.

На 29 юни 2025 г. уебсайтът на президента на Украйна съобщава, че страната е започнала процеса на оттегляне от международния договор за забрана на противопехотните мини. Високопоставеният украински депутат Роман Костенко заявява в социалните медии, че все още е необходимо парламентарно одобрение. „Това е стъпка, която реалността на войната отдавна изисква“, казва той. „Русия не е страна по тази конвенция и масово използва мини срещу нашите военни и цивилни. Не можем да останем обвързани в среда, където врагът няма ограничения.“

През последните месеци, и по повод на възмущението на активисти срещу мините, пет европейски държави обявяват подобни планове за оттегляне от знаковия договор за

забрана на минерални изкопавания и се намира в изключително неблагоприятно положение.⁹

Икономически обстановки

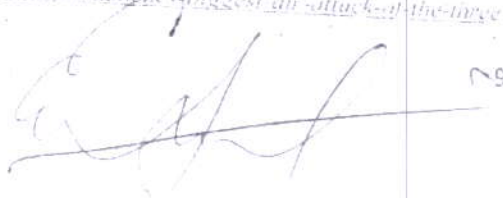
В материал на BBC от 25 юни 2025 г. се посочва, че след неколкократно нахлуване в Украйна през 2022 г., Русия се превърнала в най-санкционираната нация, но въпреки това икономиката ѝ е забележително устойчива. Ако се вярва на официалните руски данни, през 2024 г. икономиката ѝ надминава тази на всички страни от G7 - Канада, Франция, Германия, Италия, Япония, Обединеното кралство и САЩ. Руската икономика се разширява с 4,3% през 2024 г., в сравнение с 1,1% във Великобритания и 2,8% в САЩ. Този растеж в Русия се дължи на рекордните военни разходи на Кремъл. Износът на петрол на страната по обем също остава относително стабилен, тъй като доставките, някога предназначени за Европа, са пренасочени към Китай и Индия. А „флотът в сянка“ от танкери, чиято собственост и движение биха могли да бъдат скрити, помага на Москва да заобиколи санкциите другаде.

Междувременно руската рубла се възстановява, за да се превърне в най-добре представящата се световна валута тази година, с печалби от над 40%, според Bank of America. И все пак, с наближаването на 2026 г., настроението се променя. Вътре в страната инфлацията е постоянно висока, лихвените проценти са скочили до 20%, а компаниите не могат да намерят необходимите им работници. А в световен мащаб цените на петрола падат през 2025 г., преди настоящият конфликт между Израел и Иран да предизвика скок.

Руският министър на икономиката предупреждава на 19 юни 2025 г., че страната е „на ръба“ на рецесия след период на „претрявяване“. А някои наблюдатели на Русия дори предполагат, че икономиката може да е на път към колапс. Евгений Надоршин, икономист, базиран в Москва, разяснява пред BBC News, че „като цяло ще бъде доста несудобна ситуация до края на 2026 г. и определено ще има неизпълнение на задължения и фалити“. Той прогнозира, че спадът ще бъде „лек“ и нарича всяко предположение за срив „пълна лъжа“. „Без никакво съмнение руската икономика е преживяла редица дълбоки рецесии от тази“. Надоршин посочва, че нивото на безработица в Русия в момента е на рекордно ниско ниво от 2,3% и вероятно ще достигне връх от едва 3,5% през следващата година. За сравнение, нивото на безработица във Великобритания е 4,6% през м. април 2025 г. Въпреки това, той и други виждат причини за безпокойство, защото Русия изглежда е навлязла в период на стагнация. Инфлацията е 9,9% през годината до м. април, отчасти поради западните санкции, които покачват цените на вноса, но също и поради недостиг на работна ръка, който довежда до повишаване на заплатите. Според руското Висше училище по икономика, в края на 2024 г. в страната липсват около 2,6 милиона работници до голяма степен поради факта, че мъжете отиват на война или бягат в чужбина, за да я избегнат.

Централната банка повишава лихвените проценти до рекордни нива тази година, за да се опита да укроти покачващите се цени, но това прави по-скъпо за компаниите да набират капитала, от който се нуждаят, за да инвестират.

⁹ The Guardian, Russia has launched biggest air attack of three-year war on Ukraine, Kyiv says, 29 June 2025, available at: <https://www.theguardian.com/world/2025/jun/29/russia-launches-biggest-air-attack-of-the-three-year-war-on-ukraine-kyiv-says> [accessed 14 August 2025]

Междувременно приходите на Русия от петрол и газ намаляват поради санкциите и по-слабото преоформяване и споре коэффициенти, които са намалели с 35% на годишна база през м. май 2025 г. Това ограничава нарастващия бюджетен дефицит, който оставя страната с по-малко средства за инфраструктура и обществени услуги. „Те имат този огромен бюджет от разходи за войни, които не може да бъде докоснат“, казва Андрей Тот-Дзифра, политически анализатор и наблюдател на Русия. „Това означава, че парите започват да се преразпределят от изживяваните инвестиционни проекти в областта на пътищата, железопътния транспорт и комуналните услуги. „Качеството на предоставяното наистина страда“. Русия може да се е справила по-добре от очакваното със западните санкции, но те продължават да държат икономиката, добавя той. Руските компании се затрудняват да внасят технологиите, от които се нуждаят, и това сериозно вреди на автомобилната индустрия. ЕС също така забранява вноса на руски въглища и диверсифицира производството си, отдалечавайки се от газа, с цел постепенно премахване на вноса до 2027 г. „Нищо от това вероятно няма сериозно да попречи на способността на Русия да води война в краткосрочен план“, казва Тот-Дзифра. „По това би могло да повлияе на способността на икономиката да расте или да се диверсифицира през следващите години.“

Досега Кремъл отхвърля опасенията. В началото на м. юни 2025 г. говорителят Дмитрий Песков заявява пред репортери, че „макроикономическата стабилност“ и „основната сила“ на руската икономика са очевидни. Междувременно през м. април 2025 г. той обявява, че икономиката „се развива доста успешно“ благодарение на правителствената политика.

От BBC коментират, че е трудно да се каже какво ще се случи след това. Ако Украйна и Русия постигнат мирно споразумение тази година, което не е невъзможно, това би облекчило част от напрежението върху Москва. Президентът на САЩ Доналд Тръмп заявява желанието си да нормализира отношенията и дори да изгради нови икономически партньорства. Но Европа може би „ще се придържа към курса“ и ще запази собствените си санкции в случай на мир, пояснява д-р Катя Яфимава от Оксфордския институт за енергийни изследвания. „Дори и да не се случи, е почти невъзможно да се види някакво голямо завръщане към Европа, купувайки руски петрол и газ, както беше преди 2022 г., въпреки че е възможно скромно завръщане на вноса на газ“, добавя тя. „И все пак това би нарисувало трудна икономическа картина за Москва. Докато Русия до голяма степен е преориентирала износа си на петрол далеч от Европа, е по-трудно да го направи за газа“.¹⁰

Според уебсайта *Garant.ru*, от 1 юли 2025 г. Русия ще въведе планирано увеличение на цените на комуналните и общинските услуги, в съответствие с правителствена директива, одобрена през м. ноември 2024 г. В съответствие с директивата, цената на комуналните и общинските услуги ще се увеличи с между 8,6% и 21,1%, в зависимост от региона. Цените в Москва и Санкт Петербург ще се увеличат с 15%, докато в Московска област ще има увеличение от 13%. Местните власти имат последната дума за това с колко ще се увеличат цените. Като правило те трябва да останат в рамките на ограниченията.

¹⁰BBC News, *Russia's economy is down but not out*, 23 June 2025, available at: <https://www.bbc.com/news/articles/spm117vz9p> [accessed 14 August 2025]

определени от федералното правителство, въпреки че са по-малки някои изключения. В резултат на това увеличението на цените ще варира значително. В Ижевск например цените ще се повишат с 38% - въпреки че повечето общини в Удмуртската република предвиждат само 15% увеличение. В Омск цените ще се повишат с около 40%. Средно се очаква тарифите в цята Русия да се повишат с 11,9% тази година. Това се сравнява с увеличение от 9,8% през 2024 г. и 8,1% през 2023 г., според RBC. Министерството на строителството заявява, че индексацията отразява нарастващите разходи за ресурси и необходимостта от обновяване на комуналната инфраструктура.¹¹

В материал на *The Kyiv Independent* от 2 юли 2025 г. се посочва, че руските власти планират да започнат добив на газ от Азовско море, позовавайки се на геоложки данни от съветската епоха и идентифицирайки 22 потенциални офшорни находища, включително няколко, разположени близо до окупирания украински град Бердянск. Съобщават украински представители пред *Suspilne* на 1 юли 2025 г. Според общинската военна администрация на Бердянск, руската Федерална агенция за недрословни ресурси (Роснедра) е обявила планове за проучване и евентуално разработване на газови находища като Морско, Пивнично-Казантипско и Схидно-Казантипско. „(Русия) е декларирала търговски запаси от газ в Азовско море, позовавайки се на съветски архиви, в които са изброени 22 нефтени и газови структури“, заявява пред *Suspilne* Ксения Клещенко, изпълняващ длъжността ръководител на комуникациите на администрацията на Бердянск. „Те включват находището Морско, открито през 1977 г. (и все още в процес на консервация). Необходимо е да се проведе допълнително проучване и пилотна експлоатация“. Клещенко отбелязва, че находищата „Пивнично-Казантипско“ и „Схидно-Казантипско“ са открити в края на 90-те и началото на 2000-те години по време на независимостта на Украйна, но не са разработени. Украинската компания „Чорноморнафтогаз“ е провела проучвания на находищата „Пивнично-Казантипско“ и „Стрилкове“, преди Русия да анексира Крим през 2014 г. и да конфискува украински офшорни активи.

Украинските власти твърдят, че интересът на Кремъл към минералните ресурси може да е частично мотивирал окупацията на южна Запорожка област, включително Бердянск. „Всички "планове" (на Русия) са насочени към обогатяване на самите тях и Руската федерация, но не и към благосъстоянието на гражданите на окупираните територии“, се казва в изявление на администрацията на Бердянск. „Докато жителите на Бердянск са изправени пред постоянни прескъсвания на водоснабдяването и електричеството, (руските власти) кроят грандиозни схеми за експлоатация на ресурсите на региона“. Администрацията също така предупреждава за потенциални екологични последици. Поради малката средна дълбочина на Азовско море – около 14 метра (около 46 фута), всеки добив може да причини сериозни екологични щети. Проучвателните работи са планирани за периода 2026–2030 г.

Интересът на Русия към богатите на ресурси територии се простира отвъд Азовско море. През м. юни 2025 г. руските сили посмат контрол над голямо литиево находище близо до село Шевченко в Донецка област, едно от най-ценните места в Украйна за

¹¹ *Meduza*, Russia to raise utility rates starting July 1, with hikes nearing 40 percent in some cities, 01 July 2025, available at: <https://meduza.io/en/news/2025/07/01/russia-to-raise-utility-rates-starting-july-1-with-hikes-nearing-40-percent-in-some-cities> [accessed 14 August 2025]

минерали, и подигнат в батериите, за да катрира енергията. Украйна вече е изхвърляла две от четирите си палести, а третата нахвърляла порати руска оккупация, включително находищата Крута Балка в Запорожие. Според Киевското управление по икономика, Украйна държи около една трета от петте резерви на Европейския съюз.¹²

Русия и Украйна си разменяха все по-интензивни въздушни удари. Киев се стреми да засили атаките с дроне срещу Русия, нарушавайки работата на множество летища и приземявайки стотици полети, особено в Московска област; проукраински хакери на 28 юли също поеха отговорност за кибератака срещу авиокомпанията „Аерофлот“, която принуди превозвача да отмени десетки полети, илюстрирайки асиметричните военни способности на Украйна. Киев също така атакува военна и индустриална инфраструктура, като по-специално рани 27 души при атака с дроне в района на Воронеж на 15 юли. В отговор Кремъл на 24 юли заяви, че работи за създаване на „буферни зони“ по границата с Украйна, за да намали ударите. Междувременно руските сили ескалираха въздушните атаки срещу украински градове, подпомогнати от засиленото производство на дроне, и продължиха ожесточеното си настъпление на бойното поле (вижте Украйна).

Руско-украинските преговори донесоха ограничени резултати въпреки ултиматума на САЩ за прекратяване на огъня. След разочарован разговор с президента Путин в началото на юли, президентът на САЩ Тръмп изглежда промени позицията си по отношение на войната между Русия и Украйна, като на 14 юли даде на Русия 50-дневен ултиматум да постигне мирно споразумение с Украйна или да се изправи пред „тежки“ санкции; 28 юли определи нов краен срок от 10-12 дни. Кремъл обаче твърдо се придържа към дългосрочните си максималистични цели в Украйна. На този фон Москва и Киев на 23 юли се срещнаха за третия кръг от преговори в турския град Истанбул, където постигнаха напредък по хуманитарните въпроси, но не и по споразумението за прекратяване на огъня. Междувременно лидерите на ЕС на 18 юли одобриха 18-ия пакет от санкции срещу Русия, който върховният представител на ЕС Кая Калас нарече „един от най-силните“ до момента.

Репресията на правителството продължиха. При значително затягане на цензурата, Държавната дума на 22 юли прие закон, налагащ санкции за всеки, който се опитва да получи достъп до информация онлайн, считана за „екстремистка“, списъкът на Министерството на правосъдието е такива материали, публикуван на уебсайта му, съдържа 5500 записа, включително книги, песни и изображения. Междувременно бившият министър на транспорта Роман Старовойт почина на 7 юли при очевидно самоубийство часове след като беше уволнен от Путин, на фона на съобщения, че е разследван за злоупотреба. Смъртта на Старовойт дойде, докато властите засилват

¹² The Kyiv Independent, Russia plans gas extraction in Sea of Azov, Ukrainian officials warn, 2 July 2025, available at: <https://kyivindependent.com/russia-may-start-gas-extraction-in-sea-of-azov-ukrainian-officials-warn/> [accessed 14 August 2025]

мерките срещу иранския атомна корупция, като желателно е и да се извършат през разследване, арест и ил е действително преследване.¹³

Президентът на САЩ Доналд Тръмп заяви сред 13.08.2025 г. че планира втора среща с руския си колега Владимир Путин скоро е след срещата на върха в Азия в петък (15.08.2025 г.) – тогава пък е участието и на украинския лидер Володимир Зеленски.

Тръмп трябва да се срещне с Путин в Анкърдж в петък, първата среща между руския лидер и действащ президент на САЩ от 2021 г. насам.

„Ако първата мине добре, ще имаме бърза втора“, каза той пред репортери.

„Бих искал да го направя почти веднага и ще имаме бърза втора среща между президента Путин, президента Зеленски и мен, ако желае да ме поканят там.“

Разговорите с висок залог идват на фона на стремежа на Тръмп да посредничи за прекратяване на почти триодинната и половина война на Русия в Украйна, а Зеленски и неговите европейски съюзници призоваха републиканеца да настоява за прекратяване на огъня.

Засилената руска офанзива и фактът, че Зеленски не е поканен на срещата в Анкърдж в петък, засилиха опасенията, че Тръмп и Путин биха могли да постигнат сделка, която да наложи болезнени отстъпки на Украйна.

Тръмп заяви, че Русия ще се изправи пред „много тежки последици“, ако Путин не се съгласи да прекрати войната след срещата в петък, без да дава подробности.

Американският лидер обеща десетки пъти по време на предизборната си кампания през 2024 г. да прекрати войната в първия си ден на поста, но постигна оскъден напредък към посредничеството за мирно споразумение.

Той заплаши с „вторични санкции“ търговските партньори на Русия заради нахлуването ѝ в Украйна, но крайният му срок за действие дойде и отмина миналата седмица, без да бъдат обявени никакви действия.

Тръмп каза пред репортери, че е провел „много добър разговор“ с европейски лидери, включително Зеленски, докато отговаряше на въпроси от репортери на арт събитие в Кенеди център във Вашингтон.

„Бих го оценил на 10. Знаете ли – много, много приятелски“, каза той.¹⁴

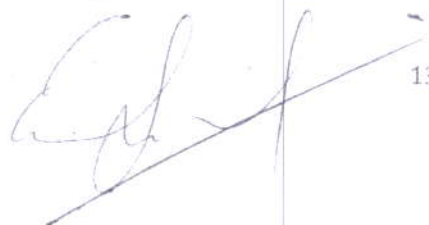
3. Отношение на руските официални власти към поддръжниците на Навални.

4. Положение на поддръжниците на Навални в Руската федерация.

Повече от 100 души са арестувани в Русия заради участието си в митинги в памет на руския опозиционер Алексей Навални в деня на неговото погребение. Междувременно няколко руски региона обявиха името на Навални за „екстремистки символ“.

¹³ *CrisisWatch Russia (Internal) July 2025* <https://www.crisisgroup.org/crisiswatch/july-trends-and-august-alerts-2025#russia-internal> [accessed 14 August 2025]

¹⁴ *The Moscow Times: Trump Says Wants 3-Way Meeting With Putin, Zelensky* <https://www.themoscowtimes.com/2025/08/13/trump-says-wants-3-way-meeting-with-putin-zelensky-a90203> [accessed 14 August 2025]

Информацията и двата пътя се сдвигават и в резултат на това Навални на 01.03.2024 г. Той почина на 16 февруари, след много дълго боледуване. Премарани в руски затвори. Хлябни руснаци се събраха в Москва и други градове и четяха за да се сбогуват с опозиционера, въпреки опасността да бъдат арестувани.

В деня на потребността на Навални имаше засилен погранична мобилизация, но в рамките на деня нямаше информация за непосредствени инциденти. Неправителствената организация ОВД-Инфо отбелята съобщава за поне 45 ареста.

В събота информацията е за поне 100 задържани руснаци, които са участвали в митинги в Москва, Санкт Петербург, Новосибирск, Екатеринбург и други руски градове.

В Новосибирск са задържани поне 18 души по данни на организацията „Новосибирск 2020“ и „Сибирмедия“. В Москва, по информация на изданието Автозак, арестуваните са поне 17.

19 души са задържани в Екатеринбург, 10 - във Воронеж, пише „Настоящее время“. Във Воронеж всички задържани са освободени няколко часа по-късно, с изключение на координатора на месечния шаб на Борис Надеждин - опонентът на руския президент Владимир Путин, който не беше допуснат до участие в предстоящите президентски избори.

Сред задържаните в Москва е Михаил Шнайдер, бивш зам.-председател на опозиционната партия „Народна свобода“, която беше закрыта през май миналата година. Арестуван беше и Андрей Морев, зам.-председател на московския клон на опозиционната партия „Яблоко“. По-късно Морев беше освободен. Негов колега - Александър Ефимов, също беше арестуван.

Задържани хора имаше и в Нижни Новгород, Казан, Златоуст, Мурманск и други градове. Повечето от тях са арестувани от полицията, докато са полагали цветя в памет на Навални на публични места в градовете си.

Някои обаче са задържани заради споменаване на името на Навални. Правозащитната инициатива „Първи отдел“ съобщи в събота, че съдилищата в 4 региона на Русия са обявили името на опозиционера за „екстремистки символ“.

Актове за нарушение за споменаване на името на Навални са издадени на участници в митинги в негова памет в Челябинск, Краснодар, Мурманск и Ульяновск. Смята се, че тези хора са държали плакати с името на Навални.

В решенията си съдилищата използват аргумента, че организацията на Навални - Фонд за борба с корупцията, беше обявена за „екстремистка“ през 2021 г., а името на опозиционера е използвано като „символ“ на тази организация.

В дните след смъртта на опозиционера руските власти арестуваха стотици хора, участвали в бдения в негова памет, и премахнаха някои от спонтанните мемориали, посветени на Навални. Някои хора дори бяха задържани от домовете си.

Преди погребението от екипа на Навални съобщиха, че погребални агенции са получили заплахи да не транспортират тялото му до църквата. По-рано на близките на опозиционера беше отказано да наемат зала за неговото поклонение. Руските власти освен това отказваха да предадат тялото на Навални на майка му.

В крайна сметка ближили си родините си. Двамата омаха допуснати до ширевата и Борисовското гробище, където били и погребени по чужбина. Мили хора се събраха там. Чуха се сканpirания като „Русия без Путин“, „Путин е убиец“, „Русия не бъде свободна“.¹⁵

На 29 януари 2024 г. Басманный съд на Москва осъди заочно ръководителя на ФБК Мария Певчих по обвинения във „фалшификации“ за въоръжените сили на РФ, „организиране на дейността на екстремистка общност“ и „двандизъм“. Дмитрий Низовцев и Кира Ярмин – по членове за „фалшификации“ и „участие в екстремистка общност“; ръководителят на социалната служба на организацията Анна Вирюкова за „оправдание на тероризма“ и „участие в екстремистка общност“.¹⁶

5. Отношение на руските официални власти към лица, изразяващи опозиционни възгледи и идеи. Подлежат ли на наказание тези лица и ако да – какви са въпросите наказания и в каква степен се изпълняват.

Политически опоненти, защитници на правата на човека, журналисти, художници, религиозни фигури и лица, изразяващи възгледи, различни от държавните паративи, особено по отношение на войната в Украйна, са изправени пред „тежки последствия“, включително политически мотивирани обвинения, задържания и тормоз на федерално, регионално, или местно ниво. Като отбелязват от „ОВД-Инфо“, административни и наказателни обвинения са използвани срещу хора, изразяващи антивоенни мнения, защитаващи мобилизирани войници или засягащи екологични или социални проблеми. Според „Human Rights Watch“, хората, преследвани през 2023 г., включват както видни членове на опозицията, така и обикновени хора без прекомерен активизъм. Специалният докладчик на ООН отбелязва още, че „възрастта, ръстът и ценният принос към обществото не предлагат защита срещу преследване от държавата“. През м. август 2024 г. Службата на Върховния комисар на ООН за правата на човека (ОНЧПР) информира, че между 700 и 1372 души са били задържани в Русия по „политически мотивирани обвинения“. Към 8 август 2024 г. „ОВД-Инфо“ съобщава, че над 1 000 души са изправени пред наказателни обвинения, свързани с тяхната антивоенна позиция, като повече от половината от тях са преследвани по членове за военна цензура. Според правозащитната организация „Мемориал“, в Русия има общо 778 политически затворници, включително 426 души, лишени от свобода във връзка с религията. Освен това, 599 лица са преследвани, без да бъдат лишени от свобода.

На 1 август 2024 г. 16 политически затворници, включително политици, журналисти, правозащитници и активисти, излежаващи различни присъди в Русия, са

¹⁵Свободна Европа Над 100 души са задържани в деня на погребението на Навални. На места името му се смята за "екстремистки символ" <https://www.svobodnayeuroopa.bg/a/russia-zadar-hum-aresit-pogrebenie-navalny-32844980.html> [accessed 14 August 2025].

BBC News (Author): Alexei Navalny: Crowds chant defiance as they bid farewell to Navalny, 1 March 2024 <https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-68450219> [accessed 14 August 2025].

¹⁶Википедия — свободной энциклопедии. Фонд борьбы с коррупцией https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%BE%D0%BD%D0%B4_%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%B1%D1%8B_%D1%81_%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%89%D1%83%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B5%D0%B9 [accessed 14 August 2025].

освободени при преговори със Западните, включително Русия и с други държави. Алексей Паванин, за когото се твърди, че е принуден да участва в сделката за обмен умира през м. февруари 2024 г. в наказателни колонии в Ямало-Ненецкия регион, северно от Арктическия кръг, където излежава присъди от три десетилетия. След смъртта на Паванин, Съветът на Европейския съюз включва в санкциите си със санкции две наказателни колонии, където той е бил от свобода заедно с 33 членове на съдебната система и пенитенциарната система.

По време на задържането им, политически затворници са били подложени на изтезания и малтретиране, включително продължително наказателно изолациране в дисциплинарни килии и задържане в изолация, например при преместване от местата за предварително задържане в затворите. На 10 октомври 2024 г. „Мемориал“ съобщава, че най-малко 49 души са били подложени на принудително психиатрично лечение като наказание за тяхната политическа позиция. Като отбелязват от „Мемориал“, властите използват психичното здраве като претекст за наказание на различни „нежелани“ групи. Сред лицата, подложени на принудително преместване в психиатрична болница, са журналистката Мария Пономаренко, правозащитничката Олга Суворова, както и хора осъдени за разпространение на „фалшива“ информация за действията на руската армия в Украйна.¹⁷

От 2022 г. насам „традиционните ценности“ се разпространяват все по-често в руското висше образование, особено в социалните и хуманитарните науки. Цели области на изследване, като например изследванията на пола и кутър общността, са класифицирани като „чужди на ценностите на руския народ“. Впоследствие те са или насилствено разпуснати, или свфемистично преименувани. Преподаването на човешки права е станало напълно невъзможно. Изследванията и преподаването в областта на политическите науки и социологията по отношение на настоящия политически режим и неговите характеристики стават все по-проблематични, главно поради спонсорирания от държавата „патриотизъм“, основан на милитаристична пропаганда и антизападни настроения.

Нови закони ефективно налагат цензура по време на война в страната, като учените са изправени пред заплахата от съдебно преследване за своите изследвания и преподаване. Според „Закона за фалшивите новини“ (чл. 207.3 от Наказателния кодекс, въведен на 4 март 2022 г.), разпространението на „невярна информация за използването на въоръжените сили на Руската федерация“ може да се накаже с до 15 години лишаване от свобода. „Дискредитирането на въоръжените сили на Руската федерация“ (чл. 280.3 от Наказателния кодекс) може да се накаже с до седем години лишаване от свобода. Съгласно чл. 284.2 от Наказателния кодекс, призивът за ограничителни мерки (т.е. санкции) срещу Русия може да бъде наказан с до три години лишаване от свобода от 4 март 2022 г. От м. април 2022 г. сравняването на Съветския съюз с нацистка Германия се наказва с глоби.

¹⁷ EUAA – European Union Agency for Asylum (formerly: European Asylum Support Office, EASO): The Russian Federation: Major developments regarding human rights and military service [Q82-2024], 21 November 2024, available at:

https://www.ecoi.net/en/file/local/2118900/2024_11_EUAA_COI_Q82_Russian_Federation_Major_developments_regarding_human_rights_and_military_service.pdf [accessed 14 August 2025]

През 2012 г. е въведен статутът на „чуждестранен агент“, който се прилага на руски неправителствени организации, получаващи финансиране от чужбина. По-късно, през 2015 г., тези мерки са допълнени от новият закон за нежеланата организация, чиято дейност на територията на Руската федерация е забранена. Това означава ограничаване за много образователни и изследователски проекти, получаващи финансиране от чужбина. През 2017 г. понятието „чуждестранен агент“ е разширено, за да включва медийни портали, а по-късно и физически лица. От 2021 г. насам, на „чуждестранните агенти“ вече не е разрешено да извършват каквато и да е форма на образователна работа. Дискриминационният закон за „чуждестранните агенти“ продължава да нарушава свободата на научните изследвания и преподаването. Броят на изследователите, класифицирани като „чуждестранни агенти“, се е увеличил драстично от 2022 г. насам. През 2021 г. само двама изследователи са посочени като „чуждестранни агенти“. До средата на 2024 г. вече има 48 учени и дванадесет научни институции. Всички те официално губят правото си да преподават в Русия. Въпреки че законът не забранява на засегнатите да се занимават с академични дейности, различни от преподаване, включително научни изследвания, на практика всички „чуждестранни агенти“ незабавно губят позициите си в университета.

Значителен брой руски учени са напуснали страната. Техните дестинации са предимно страните, в които руснаците могат да влизат без виза: Казахстан, Грузия, Армения, Турция, Сърбия и Черна гора. Някои оценки дават представа за мащаба на емиграцията: проучването на Bell например заключава, че броят на скорошните емигранти от Русия е около 650 000. Според „Новая газета Европа“, най-малко 2500 учени са напуснали страната от м. февруари 2022 г. насам. Анализ на данните на ORCID за промените в принадлежността показва, че тези страни с безвизов режим не предлагат възможности за продължаване на академичната кариера. Анализът показва също, че 15% от тези, които са сменили работата си от м. февруари 2022 г. насам, сега посочват принадлежност към институция в Германия, 7% - към Израел, 4% - към Казахстан, 4% - към Китай, по-малко от 4% - към Италия и 3% - към Испания. Седем процента са разпределени в няколко постсъветски републики. Въпреки значителната емиграция на руснаци към Сърбия и Черна гора, както и към Турция, тези страни почти не фигурират в пътеките на заетост на емигрантите.

Данните на OVD-Info показват, че от 220 случая на политически мотивирано преследване на преподаватели в университети и училища, 41% са свързани с натиск от страна на полицията и съдебната система, а 40% - с натиск от страна на университетските администрации. 18% от регистрираните случаи са свързани с пряк натиск върху учители и училищни администрации от страна на „Z-активисти“ (т.е. лица, които активно подкрепят руската агресия срещу Украйна). Практиката на доносничество става все по-честа, което води до преследване на професори и студенти, които изразяват критична позиция към войната. Мониторингът на OVD-Info разкрива 54 случая, в които университетски преподаватели са били подложени на натиск, 17 от които се дължат на доноси, предимно от студенти. Например, за Ирина Седелникова, професор в Нижегородския филиал на Руската академия за народно стопанство и държавна служба (RANEPA, на руски РАНХиГС), е направен донос от студенти и впоследствие е осъдена на три години условно. Тя е обвинена, че се е „възползвала от положението си“, за да

праща извъншния за украински и днес той е един в резултат на действията на руската армия. Тези данни сочат за системна намеса на правителствени институции и науката. Тези също така разкриват силното участие на университетските администрации в политически контрол и цензура. Данните показват също, че наскоро върху учените идва не само отгоре, но и отдолу, от нелиберални политически движения и обикновени хора. Методите, използвани за престелване на учени, са разнообразни. В допълнение към административните и наказателните производства, те са подложени и на натиск извън правната система, като например анонимни заплахи, онлайн тормоз, разпити и обиски, арести без обвинения, разпускане на организациите им, отстраняване от длъжност като преподаватели, уволнение, повреждане на имуществото им, класифициране като „чуждестранен агент“, принуда за извинение или цензура. Мерките, предприети от полицията и съдебната система, включват „превантивни разговори“ с длъжностни лица или заплаха от наказателно производство. Университетските администрации реагират на активисткия активизъм и подобни дейности на гражданското общество от страна на преподаватели и студенти, като заплашват да не подновяват трудовите си договори и като провеждат неформални „превантивни разговори“ с университетската администрация. Отделни случаи се разглеждат и пред етични комисии, което често води до изключване или уволнение „за нарушения на етичния кодекс“. Активистите, които подкрепят войната, играят специална роля в тази система. Те претърсват социалните медии за признаци на „поддривна дейност“ от страна на преподаватели и студенти и подават доклади до полицията и университетската администрация. Тези активисти също така директно заплашват засегнатите, за да ги сплашат. Този многостранен натиск принуждава учените или да напуснат работата си, или страната си; друго последствие може да бъде самоцензурата.

От всички измерения на академичната свобода, свободата на изразяване в науката и културата пострада най-много от 2022 г. насам. Веднага след началото на мащабната инвазия в Украйна е въведена практически военна цензура, заплашваща с преследване онези, които поставят под въпрос официалната версия на събитията или които обръщат внимание на жертвите сред цивилното население и престъпленията, извършени от руските въоръжени сили. Всяко публично изявление за войната – особено обсъждане на нарушения на Женевските конвенции или военни престъпления, извършени от руските военни – вече може да бъде наказвано с голяма глоба или с до 15 години затвор. Много учени са преследвани за политическата си позиция и дори за предишно сътрудничество с чуждестранни колеги поради тези промени в наказателния кодекс. Според някои оценки, броят на съдебните дела за „невярна информация“ за руските въоръжени сили надхвърля 8000 между м. март 2022 г. и м. декември 2023 г. Университетите засилват мониторинга си в социалните медии, за да се справят с новите наказателни разпоредби и да открият несъгласни изявления от студенти и преподаватели. Базата данни на Центъра за човешки права „Мемориал“ съдържа информация за 600 политически затворници за периода 2022–2024 г. Базата данни изброява 154 случая, свързани с научни изследвания или с висше образование. От тях 53 лица са били преследвани или осъдени по членовете, които на практика са въвели цензура по време на война. Десет от тези 53 са били преследвани или осъдени по член 207.3 („публично разпространение на невярна информация за използването на въоръжените сили на Руската федерация“). От март 2022

1 до декември 2023 г. общият брой на студентите, свързани с невярна информация за руската армия, натхвърля 8000. Базата данни на „Мемориал“ изброява и 14 учени, осъдени за държавна измяна за претно пиясно разбиване на държавни тайни. Повечето от тях получават дътен присъди: двама от тях умират по време на разследването. Студенти и преподаватели, които публично изразяват несъгласието си с войната на Русия срещу Украйна, независимо дали чрез унищожаване на провоенни пропагандни плакати или чрез пръскане на графити по стените – също са преследвани. Палежите във военни пунктове също са форма на протест срещу принудителното набиране на военна служба в армията по време на война и се преследват по закон; това понякога се класифицира като „тероризъм“.

OVD-Info съобщава, че след 2022 г. преследването на академици заради техните антивоенни изявления е намаляло значително (от 17 регистрирани случая през 2022 г. до седем през 2023 г. и три през първите девет месеца на 2024 г.); повечето от производствата са били административни. Този спад може да се обясни с факта, че академичите, които публично са изразили несъгласието си с войната, вече са напуснали доброволно университетите си или са били уволнени през 2022 г. Друга причина може да е въвеждането на военна цензура, която е направила антивоенните изявления много по-рискови, тъй като заплахата от преследване се е увеличила.

Проектът за човешки права „Молния“ проведе собствено проучване на политически мотивираните изключвания на руски студенти между 2018 и 2023 г. Проучването показва, че политически мотивираните изключвания от руските университети са се умножили от началото на войната. Над половината от тях се дължат на студентски протести срещу войната или други протести.

Втората най-честа причина е студентският саботаж на провоенни събития в университета.

Университетските администрации посочват „нарушения на вътрешните правила“ или „нарушения на етичния кодекс“ като причини за изключванията.¹⁸

¹⁸ Universität Bremen - Forschungsstelle Osteuropa: Russland-Analyse Nr. 463, 6 March 2025, available at: <https://laender-analysen.de/russland-analysen/463/russlandanalyse463.pdf> [accessed 14 August 2025]

Справката е изготвена в своята цялост, в „Междуправна Агенция на Европейския съюз“ и убежището [български, Европейска и български и изготвени в убежището] за изготвяне на информация за страни на произход (2007 г.) и е установено издигане на базата на възмателски престел на публично, бестелни, еднотелни изготвяне на информация, като еднотелни изготвяне изготвяне и убежища, публично еднотелни изготвяне са посочени и бестелни изготвяне на съответното място в документа.

В справката не се съдържа мнение, оценка и анализ на ситуацията в дадена държава, изготвяне от дирекция „Междуправна дейност“ на Държавната агенция за бежанците при МС.

Информацията в справката не следва да се изготвя като единствено доказателство при взимането на решение по молба за международна закрила.

Фактите посочени в информацията, с изключение на неоспоримите и публично известните, са проверени в няколко източника. Ако определено събитие, лице или организация не са споменати в справката, това не означава, че такова събитие не се е случило или такова лице или организация не съществуват.

Петър Ангелов

14.08.2025 г.

Директор:

(Ирина Данчева)